

Ocena rodzicielska poziomu przygotowania dziecka do szkoły

Izabela Mańkowska • Małgorzata Rożyńska

1. Wstęp

Dnia 27 stycznia 2012 roku Sejm uchwalił nowelizację ustawy o systemie oświaty, która przesuwa o dwa lata, tj. z 2012 roku na 2014 rok, wprowadzenie obowiązku szkolnego dla sześciolatków. W tym okresie o rozpoczęciu nauki w szkole podstawowej przez dziecko sześciolatnie decydują rodzice.

Rodzice dzieci, które w danym roku mogą jako sześciolatki rozpocząć obowiązek szkolny, zadają sobie wiele pytań:

Czy moje dziecko powinno iść do szkoły?

Czy jest gotowe do nauki w szkole?

Czy pozostawienie dziecka na kolejny rok w przedszkolu to dla niego czas stracony?

Rodzicom często towarzyszy niepokój związany z konsekwencjami podjęcia tej decyzji.

W aktualnie obowiązującej sytuacji prawnej obserwuje się pewne niekorzystne dla dzieci konsekwencje. Z jednej strony rodzice, którzy zdecydowali się przedłużyć pobyt dziecka w przedszkolu, niepokoją się tym, że ich dzieci nie rozwijają się optymalnie, bo program ich edukacji jest zbyt infantylny. Z drugiej strony wielu nauczycieli dostrzega w klasie pierwszej sześciolatnie dzieci, które obowiązek szkolny rozpoczynają bez osiągnięcia gotowości szkolnej. Skłania nas to do podjęcia działań doskonalących proces diagnozy przedszkolnej, który naszym zdaniem powinien także uwzględniać opinię rodziców.

W związku z tym zachęcamy wszystkich Rodziców dzieci sześciolatków (rocznikowo) do zapoznania się z niniejszą publikacją, przygotowaną z myślą o nich oraz o sześciolatkach – przyszłych pierwszoklasistach. Celem publikacji jest wsparcie Rodziców, by bardziej świadomie mogli podjąć decyzję, czy ich dziecko jest gotowe do szkoły. Rodzic musi być do tej decyzji przygotowany, ponieważ jej konsekwencje będzie ponosić dziecko. To ono będzie musiało sprostać wymaganiom stawianym mu przez szkołę.

Dlatego przede wszystkim zadajemy zasadnicze pytanie: Czy każdy sześciolatek (a nierzadko sześciolatek tylko rocznikowo, bo metrykalnie jeszcze pięciolatek) jest gotów podjąć naukę w klasie pierwszej? I odpowiadamy szczerze: **nie każdy**. Od czego więc zależy gotowość szkolna?

2. Czym jest gotowość szkolna?

Na początek zdefiniujmy pojęcie gotowości dziecka do rozpoczęcia nauki w szkole.

Gotowość szkolna to osiągnięcie takiego poziomu rozwoju psychofizycznego, który umożliwi dziecku przystosowanie się do nauki w szkole i podjęcie różnorodnych obowiązków, jakie niesie ze sobą życie szkolne. To inaczej osiągnięcie takiego poziomu rozwoju (fizycznego, umysłowego, społecznego, emocjonalnego, motywacyjnego), który umożliwi dziecku zgodne współżycie i współdziałanie w grupie rówieśniczej, naukę czytania, pisanie i liczenia oraz dostosowanie się do nowych obowiązków.

Gotowość szkolna zależy między innymi od wieku dziecka (istotny jest miesiąc urodzenia – czy dziecko wstępujące do szkoły ma ukończonych sześć lat) i indywidualnego tempa rozwoju psychofizycznego (niektóre dzieci rozwijają się szybciej, inne wolniej). Warto, aby rodzice wiedzieli o tym, że optymalne przygotowanie dziecka do podjęcia nauki w szkole zależy również od ich osobistego zaangażowania się w stworzenie dziecku warunków rozwoju, m.in. od czasu poświęcanego dziecku w domu oraz ich współpracy z przedszkolem. Aktywność rodziców przejawiająca się we wspólnym spędzaniu z dzieckiem czasu na rozmowach, grach planszowych, zabawie czy wspólnym czytaniu oraz ryśowaniu, a także wspólnych spacerach i wycieczkach, ma duży wpływ na osiągnięcie gotowości szkolnej przez dziecko.

Na pełną gotowość szkolną składają się: dojrzałość fizyczna, umysłowa, emocjonalno-społeczna, motywacyjna, zmysłowa.

Dojrzałość fizyczna

Ważnym elementem dojrzałości fizycznej przyszłego ucznia jest **dobry stan jego zdrowia**. Dziecko przekraczające progi szkoły powinno wykazać się odpornością na zmęczenie i choroby oraz odpowiednio dużą wytrzymałością i zdolnością do podejmowania większego wysiłku. Częste choroby powodują nieobecności na zajęciach i narastające w ten sposób zaległości w nabywaniu nowych doświadczeń szkolnych. Ważna jest również odpowiednia budowa ciała. Dziecko o wątej sylwetce, o słabej masie mięśniowej może mieć trudności z utrzymaniem ciężaru szkolnego plecaka, a także mieć kłopot z prawidłowym utrzymywaniem odpowiedniej postawy ciała podczas stania, biegania, chodzenia, siedzenia w ławce bądź trzymania przyboru do pisania.

Określając dojrzałość fizyczną dziecka, należy brać pod uwagę całą motorykę. Warto więc wiedzieć, że istnieją różne rodzaje motoryki:

- **motoryka duża**, która oznacza sprawność ruchową całego ciała (w tym np. zdolność utrzymywania równowagi ciała, koordynacja ruchów kończyn podczas chodzenia, biegania, skakania, jeżdżenia na rowerze, hulajnodze);
- **motoryka mała**, czyli sprawność ruchowa rąk w zakresie szybkości ruchów, ich precyzji w odniesieniu do czynności manualnych niezbędnych podczas samoobsługi, rysowania, pisania.

Ważne dla umiejętności pisania są **sprawności: manualna i grafomotoryczna**, nabywane przez dziecko podczas ćwiczeń, których celem jest usprawnianie motoryczne ręki oraz rozwijanie współpracy ręki i oka (czyli koordynacji wzrokowo-ruchowej). Dziecko sześciolatnie powinno już prawidłowo odwzorowywać kwadrat, a także poradzić sobie z przerysowaniem trójkąta.

Warto wiedzieć, że kształtowanie **umiejętności grafomotorycznych**, niezbędnych do nauki pisania, odbywa się na długo przed pójściem dziecka do szkoły. Jest to długotrwały proces, w trakcie którego dziecko musi mieć wystarczającą ilość doświadczeń różnego typu. Dlatego istotne jest mobilizowanie dziecka do podejmowania rozmaitych doświadczeń związanych z **czynnościami samoobsługowymi** dającymi podstawę do kształtowania **umiejętności w pisaniu**.

Rodzicu, zaobserwuj: Czy Twoje dziecko, w zakresie rozwoju motoryki dużej i małej, potrafi:

- jeździć na dwukołowym rowerku?
- wchodzić i schodzić ze schodów naprzemiennie bez trzymania?
- skakać na jednej nodze na odcinku kilku metrów?
- stać na jednej nodze z zamkniętymi oczami?
- skakać przez skakankę?
- planować działania, mówiąc, co zrobi?
- powtarzać określone sekwencje ruchowe?
- łapać i rzucać piłkę?
- tworzyć rysunki tematyczne, rysować człowieka, używając prostego schematu ciała, narysować kwadrat, linie ukośne?
- prawidłowo trzymać ołówek w trzech palcach?
- ciąć nożyczkami wzdłuż linii?

Czy Twoje dziecko jest zupełnie samodzielne w zakresie samoobsługi i potrafi samodzielnie wykonać poniższe przykładowe czynności:

- zapinanie guzików?
- zakładanie i zdejmowanie odzieży?
- zawiązywanie sznurowadeł?
- posługiwanie się sztucami?
- jedzenie różnorodnych potraw?
- dbanie o porządek, mycie się?

Czy Twoje dziecko zachęcane jest do przygotowywania posiłków z rodzicami: lepienia pierogów, wałkowania ciasta, wykrawania ciasteczek, nakrywania do stołu?

Rodzicu, wykonaj zadania z dzieckiem:

- Pobaw się z dzieckiem piłkami różnej wielkości i różnego ciężaru. Rzucajcie nawzajem do siebie kolejne piłki. Zaobserwuj, czy piłka rzucona jest celnie (trafia do Twoich rąk), czy zadanie zostało wykonane dokładnie i z odpowiednią siłą?
- Poproś dziecko o zapięcie guzików, zawiązanie sznurowadła, przecięcie papieru nożyczkami po wyznaczonej linii. Zaobserwuj, czy dziecko wykonuje to zadanie sprawnie.

Skorzystaj z załącznika Zadania dla rodzica i dziecka nr 1–2.

Dojrzałość umysłowa

Dziecko sześciolatnie powinno już skupiać **uwagę** przez około 20–30 minut oraz potrafić samemu kierować **uwagą dowolną**. Ta umiejętność ułatwia mu zajmowanie się także tymi zadaniami, które są dla niego mniej interesujące i nie przykuwają mimowolnie jego uwagi. Dziecko powinno umieć utrzymać uwagę, gdy nauczyciel/rodzic przekazuje polecenia. Ponadto dziecko powinno być zdolne do zwrócenia uwagi na czynność (zadanie) proponowaną przez dorosłego, nawet jeśli konieczne jest zaprzestanie zabawy.

Rodzicu, zaobserwuj: Czy Twoje dziecko:

- potrafi podczas zabawy tematycznej skupić się na wykonywanych czynnościach?
- porzuca zabawki bez wyraźnego powodu, nie potrafiąc zająć się niczym dłużej?
- z trudem odrywa się od zajęcia, gdy prosisz je o wykonanie innej czynności?
- doprowadza różne czynności do końca (np. rysowanie), bo jest zainteresowane rezultatem końcowym?

Rodzicu, wykonaj zadania z dzieckiem:

- Poproś dziecko o wykonanie rysunku na dowolny temat i zaobserwuj, czy jest zainteresowane rezultatem.

W wieku przedszkolnym znacząco wzrasta pojemność **pamięci**. Dziecko sześciolatnie powinno wykazywać się już dobrą pamięcią i starać się stosować różne strategie pamięciowe, takie jak powtarzanie i organizowanie materiału. Należy wiedzieć, że pamięć ściśle związana jest z koncentracją uwagi. Jeśli dziecko w danej chwili (sytuacji) nie zwróci uwagi na dany materiał, wówczas nie zostanie on zapamiętany. Dobrze jest też wiedzieć, że proces zapamiętywania podlega określonym mechanizmom: dziecko zapamięta to, co jest interesujące, kilkakrotnie powtórzone, co je angażuje emocjonalnie, jest zrozumiałe, poparte własnym doświadczeniem. Pamięć często decyduje o osiągnięciu sukcesów szkolnych.

Rodzicu, zaobserwuj: Czy Twoje dziecko:

- łatwo zapamiętuje wierszyki, rymowanki lub piosenki?
- potrafi uważnie słuchać tego, co mówisz, i pamięta Twoje polecenia?
- posiada odpowiedni zasób wiedzy o świecie, o życiu przyrody i ludzi?
- dobrze orientuje się w najbliższym otoczeniu, np. wie, jak się nazywa, ile ma lat, gdzie mieszka, czym się różni lato od zimy?
- potrafi opowiedzieć o obejrzanym filmie lub przeczytanej bajce?
- umie określić z pamięci, jak pachnie i smakuje np. ogórek, jabłko, cytryna?
- opowiedzieć, jak wyglądał bohater w oglądanej wcześniej książce lub obejrzanym filmie?

Rodzicu, wykonaj zadania z dzieckiem:

- Przeczytaj dziecku ciekawą bajeczkę. Zadaj dziecku kilka pytań, m.in. o imiona bohaterów, ich przygody, zakończenie historii.
- Naucz się z dzieckiem na pamięć przez powtarzanie kilku rymowanek, np. „Entliczek pentliczek, czerwony stoliczek...”

Wiek przedszkolny jest czasem intensywnego rozwoju języka. W zakresie rozwoju **mowy** dziecko sześciolatnie powinno posiadać umiejętność swobodnego i zrozumiałego dla otoczenia wypowiadania się pełnymi zdaniami, wyrażania próśb, życzeń, własnych sądów i ocen oraz formułowania pytań. Dziecko powinno umieć sprawnie opowiadać i doskonalić umiejętności konwersacyjne. Sześciolatek powinien wykazywać się odpowiednio dużym zasobem słownictwa, by stosować się do poleceń i komunikatów innych osób oraz rozumieć czytane mu teksty. W tym wieku powinien już prawidłowo artykułować wszystkie głoski. Również głoska [r] powinna być już wymawiana (umiejętność tę dziecko osiąga w wieku 5–6 lat). Dziecko sześciolatnie powinno poradzić sobie z wymową słów, w których występują grupy spółgłoskowe zarówno na początku, jak i w środku wyrazów.

Rodzicu, zaobserwuj: Czy Twoje dziecko:

- chętnie opowiada o tym, co widzi na obrazku?
- potrafi opowiedzieć o swojej rodzinie, o swoim zwierzątku, o ulubionych zabawkach?
- mówi zrozumiale dla Ciebie i innych?
- chętnie rozmawia z innymi dziećmi?

Rodzicu, wykonaj zadania z dzieckiem:

- Przygotuj książkę z dużą ilością obrazków. Poproś, aby dziecko nazywało obrazki. Ty zapisuj na kartce wyrazy tak, jak je usłyszysz (około 10 wyrazów, m.in. z głoskami: [sz], [ż], [cz], [dż], [s], [z], [c], [dz], [ś], [ź], [ć], [dź], [r]).

W okresie wieku przedszkolnego wzrasta u dziecka wrażliwość **sluchowa**, a także kształtują się podstawowe **umiejętności fonologiczne**. Dziecko, dostrzegając różnice pomiędzy dźwiękami mowy (głoskami), potrafi je identyfikować i rozróżniać, a więc również porównać słowa różniące się jedną głoską (np. Tomek-domek). Kolejne umiejętności, jakie nabywa dziecko w tym czasie, to: dokonywanie analizy sylabowej i głoskowej słów (wydzielanie sylab i głosek ze słów) oraz dokonywanie syntezy sylabowej i głoskowej (łączenie izolowanych sylab i głosek w słowa). Należy wiedzieć, że analiza i synteza głoskowa jest zadaniem o dużym stopniu trudności. U dziecka sześciolatniego kształtuje się i rozwija również świadomość rymów. Umiejętności te stanowią podstawę do opanowania czytania i pisania.

Rodzicu, zaobserwuj: Czy Twoje dziecko potrafi:

- odróżniać słuchowo wszystkie głoski (zdolność ta nosi nazwę słuchu fonemowego)?
- dzielić słowa na sylaby i głoski (zdolność ta nosi nazwę analizy słuchowej), np.:
 - podzielić słowo na sylaby: „koty” [ko-ty],
 - podzielić na głoski słowo składające się z dwóch lub trzech głosek: „kot” – [k-o-t],
 - wyodrębnić z podanego słowa pierwszą i ostatnią głoskę?
- łączyć głoski w słowa (zdolność ta nosi nazwę syntezy słuchowej), np. złożyć słowo z usłyszanych głosek: [m-a-k] – „mak”?
- wskazywać rymujące się słowa, np. maki-róże-raki?

Rodzicu, wykonaj zadania z dzieckiem:

- Zaproś dziecko do zabawy. Powiedz, że jesteś zepsutym robotem, a dziecko odgaduje, co mówi robot. Wymawiaj słowa głoskami (spółgłoski wymawiaj krótko: np. „l” zamiast „ly”): r-a-k, s-o-k, l-a-s, k-o-t itp.
- Zaproś dziecko do zabawy. Powiedz, że dziecko jest zepsutym robotem, a Ty zadajesz robotowi słowa do powtórzenia. Robot powtarza słowa głoskami. Zaproponuj słowa: ul, mak, dom, ser itp.
- Przeczytaj z dzieckiem rymowany wierszyk i zapytaj je o rymujące się słowa.

Skorzystaj z załącznika Zadania dla dziecka nr 3–7.

Sprawność czytania i pisanie w dużej mierze zależy również od sprawności funkcji **wzrokowych**. Najistotniejszy dla rozwoju percepcji wzrokowej jest etap w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym (pomiędzy 3,5 a 7,5 r. ż.). Dziecko z harmonijnie wykształcającą się percepcją wzrokową prawidłowo różnicuje, dobrze zapamiętuje i poprawnie odtwarza kształty oraz wielkości figur (znaków). Dziecko z dobrą pamięcią wzrokową potrafi szybko utrwalić obraz, który ma zapamiętać. Warto wiedzieć, że opóźniony rozwój pamięci wzrokowej powoduje u dziecka nieporadność w rysowaniu, trudność w układaniu obrazków według kolejności zdarzeń czy układaniu obrazków z części, trudność w budowaniu konstrukcji z klocków według wzoru lub wyszukiwaniu różnic w obrazkach.

Rodzicu, zaobserwuj: Czy Twoje dziecko potrafi:

- znajdować szczegóły, którymi różnią się prawie identyczne obrazki (zdolność ta nosi nazwę spostrzegawczości wzrokowej)?
- układać puzzle?
- układać obrazki (pocztówki) pocięte na części?
- sprawnie rysować (rysunki są bogate w szczegóły)?
- wyszukiwać figury geometryczne, z jakich składają się obiekty na obrazkach?
- wyszukiwać identyczne znaki graficzne?
- różnicować elementy liter, np. „owal” (kółeczko), „laskę”, „kreskę”, i dostrzegać je w literze?

Rodzicu, wykonaj zadania z dzieckiem:

Skorzystaj z załącznika Zadania dla dziecka nr 8–15.

Myślenie sześciolatka powinno cechować się możliwością operowania informacjami tak, by możliwe było rozumienie prostych pojęć, zasad, reguł oraz prawidłowości. Dziecko w tym wieku powinno być zdolne do wnioskowania przyczynowo-skutkowego, a także klasyfikowania obiektów. Z punktu widzenia dojrzałości do uczenia się matematyki, istotny jest odpowiedni rozwój myślenia operacyjnego.

Dojrzałość do uczenia się matematyki obejmuje takie aspekty, jak: zdolność i gotowość do liczenia, operacyjne rozumowanie na poziomie konkretnym, a także zdolność do posługiwania się reprezentacjami symbolicznymi (cyfry, znaki).

Ruch i działanie umożliwiają dziecku w wieku przedszkolnym **poznawanie przestrzeni**. Już dziecko czteroletnie potrafi sprawnie stosować określenia takie, jak: góra, dół, obok, natomiast sześciolatek powinien wykazywać orientację w relacjach przestrzennych i stosować określenia takie, jak: nad, pod, przed, za, pomiędzy. Dziecko sześciolatnie powinno już umieć wskazać lewą i prawą rękę, czyli orientować się w lewej i prawej stronie schematu ciała. Powinno orientować się również w kierunkach, np. na polecenie spojrzeć w lewo.

Rodzicu, zaobserwuj: Czy Twoje dziecko:

- rozumie pojęcia związane z przestrzenią, np. nad, pod, za, obok?
- wskazuje kierunki na kartce papieru, np. góra-dół, lewo-prawo?
- odróżnia kierunki lewo-prawo?
- rozumie i umie określić stosunki czasowe i ilościowe w praktycznym działaniu?
- potrafi sklasyfikować (posegregować, pogrupować) przedmioty wg przeznaczenia, kształtu, koloru i wielkości?
- umie dodawać i odejmować w zakresie 10 w pamięci lub na palcach?
- poprawnie i szybko przelicza elementy zbioru w zakresie 10?
- nie myli się przy przeliczaniu i odróżnia prawidłowe liczenie od błędnego – wykrywa i koryguje pomyłki popełniane w przeliczaniu przez inne osoby i siebie samego?
- potrafi samodzielnie nazwać figury geometryczne?
- prawidłowo ustawia elementy zbioru od najmniejszego do największego, np. układa patyczki od najkrótszego do najdłuższego?
- zna pojęcia: tyle samo, więcej, mniej?
- zna porządkowy aspekt liczby?
- umie spostrzegać równoliczność zbiorów pomimo zmiany układu przestrzennego ich elementów, czyli dziecko rozumie, że 10 fasolek w rączce to tyle samo, co 10 fasolek ułożonych w rząd (dzieci niegotowe do nauki matematyki kierują się przede wszystkim doznaniem wizualnym i są przekonane, że 5 arbuźów to więcej niż 5 jabłek, bo arbuzy są większe)?
- jest samodzielne przy wykonywaniu zadań czy oczekuje pomocy?
- jest dobrze zmotywowane do rozwiązywania zadań?

Rodzicu, wykonaj zadania z dzieckiem:

- Zaprosz dziecko do zabawy. Powiedz, że bawicie się w pozowanie do filmu: dziecko jest aktorem, które ma próbę, a Ty jako reżyser prosisz:
 - Podnieś lewą rękę do góry.
 - Usiądź na krześle. Wstań i zrób dwa kroki w lewo.
 - Pomachaj do mnie prawą ręką. Patrz w prawo.
 - Powiedz, co jest nad tobą, za tobą, przed tobą, obok ciebie.
- Zaprosz dziecko do zabawy. Połóż przed nim guziki i poproś, aby je posegregowało ze względu na cechy, np.: duże i małe, z dwiema dziurkami i czterema dziurkami, białe i czarne.
- Zaprosz dziecko do zabawy. Połóż przed nim guziki (około 10) i poproś, aby je ułożyło w rzędzie i policzyło.

Skorzystaj z załącznika Zadania dla dziecka nr 16–18.

Dojrzałość emocjonalno-społeczna

Dziecko rozpoczynające edukację w szkole zazwyczaj jest zaciekawione tym, co nowe, cechuje je entuzjazm i otwartość na nowe doświadczenia. Jak dużą radość czerpać będzie z pobytu w szkole, jak poradzi sobie z własnymi emocjami, w jaki sposób będzie układać relacje interpersonalne z rówieśnikami i dorosłymi, jak poradzi sobie z nauką czytania i pisania, zależy w dużej mierze od jego dojrzałości emocjonalno-społecznej. Z pewnością można stwierdzić, że istnieje ścisła zależność między pomyślnym startem szkolnym a rozwojem emocjonalno-społecznym dziecka. O dojrzałości emocjonalnej mówimy, gdy dziecko cechuje pewna równowaga psychiczna, gdy siła jego reakcji jest adekwatna do działającego na nie bodźca. Dziecko, które nie posiada takiej równowagi, z błahego powodu wybuchy, złości się, płacze, często jest agresywne, drażliwe, lęklive i napięte. Osiągnięcie dojrzałości emocjonalnej pozwala

dziecku przeżywać pozytywne emocje radości, życzliwości i przyjaźni oraz reagować w sposób adekwatny do sytuacji. Natomiast o dojrzałości społecznej mówimy, gdy dziecko nabyło umiejętności zachowania się zgodnie ze społecznymi oczekiwaniami.

Rodzicu, zaobserwuj: Czy Twoje dziecko:

- rozumie podstawowe zasady i normy społeczne oraz potrafi się do nich dostosować (np. bez oporu respektuje zasady ustalone przez wychowawcę i całą grupę)?
- uświadamia sobie, że jest częścią społeczności (grupy rówieśniczej) i wie, że powinno dbać o siebie, ale również zwracać uwagę na innych (np. podczas wykonywania pracy plastycznej chętnie pożyczycy koleżdze kredki; podzieli się kanapką, kiedy kolega jest głodny; pilnuje siebie i kolegi podczas wycieczki grupowej)?
- rozumie znaczenie obowiązku i odpowiedzialności za siebie (np. wstaje rano do przedszkola bez większych oporów, bo rozumie, że powinno tam pójść)?
- jest krytyczne wobec własnych poczynań i wie, co jest dobre, a co jest niebezpieczne (np. podczas biegania potrącił kolegę i przeprosza go; nie wychodzi samodzielnie z przedszkola do domu, bo wie, że to niebezpieczne)?
- z łatwością dostosowuje się do poleceń osób dorosłych (np. wykonuje zadanie poleczone przez nauczyciela bez buntowania się, obrażania czy strachu)?
- chętnie bawi się z rówieśnikami, dostrzegając potrzeby własne oraz innych (np. zgodnie bawi się klockami, dzieląc się z innymi)?
- potrafi rozstać się z Tobą bez nadmiernego napięcia emocjonalnego, które wywołuje strach, a nawet lęk?
- opowiada o swoich przeżyciach i umie w prosty sposób określać swoje potrzeby emocjonalne (np. mówi, że było smutne, bo...; złościło się z powodu...; bało się...)?
- panuje nad emocjami, szczególnie nad złością?

Rodzicu, wykonaj zadania z dzieckiem:

- Zaobserwuj swobodną zabawę swojego dziecka z rówieśnikami (np. podczas uroczystości urodzin w domu albo podczas zabawy z kolegami w pokoju dziecka lub na podwórku). Zobacz, czy Twoje dziecko bawi się zgodnie, potrafi dzielić się zabawkami, czy samodzielnie inicjuje pomysły do zabawy, czy narzuca swoją wolę innym, czy wręcz przeciwnie – podporządkowuje się.
- Opracuj wspólnie z dzieckiem regulamin/umowę dotyczącą wypełniania obowiązków domowych. Zanotujcie w ciekawy dla dziecka sposób, np. na dużym arkuszu papieru, następujące punkty regulaminu: 1) sprzątam po sobie zabawki, 2) wieczorem samodzielnie przygotowuję ubrania na następny dzień. Ustal z dzieckiem pozytywne konsekwencje ich respektowania (np. za codzienne wykonywanie tych zadań przez tydzień dziecko pójdzie w nagrodę do kina. Jeżeli nie wywiąże się z umowy, nagroda nie zostanie zrealizowana).
- Przeczytaj dziecku bajkę lub opowiadanie, a następnie zapytaj, co przeżywał bohater. Zachęć dziecko do tego, aby w wypowiedzi znalazły się nazwy uczuć, emocji (np. radość, gniew, złość, zmartwienie, smutek, przyjaźń). Zastanów się, czy dziecko rozumie te określenia i potrafi ich używać.

- Zagraj z dzieckiem w „Karty uczuć”. Powycinajcie wspólnie ze starych gazet, czasopism zdjęcia/rysunki ludzi z wyraźnie widoczną mimiką twarzy. Następnie na zmianę odpowiadajcie: Co ta mina oznacza? Nazywajcie emocje odczuwane przez postacie. Wymyślajcie różne historie, które mogła przeżywać dana osoba. Zaobserwuj, czy dziecko zazwyczaj prawidłowo odczytuje rodzaj emocji.
- Zagraj z dzieckiem w prostą grę planszową, np. w „Chińczyka”, lub w karty, np. w „Piotrusia”. Zaobserwuj, jaka jest siła emocji dziecka podczas przegranej. Jak dziecko radzi sobie z emocjami?

Dojrzałość motywacyjna

Dziecko powinno traktować pójście do szkoły jako coś naturalnego. Takie podejście pomaga mu w kształtowaniu poczucia obowiązku i odpowiedzialności za siebie (np. nie ma ochoty, ale wykonuje zadania, bo wie, że to jego obowiązek). Dziecko dobrze zmotywowane do nauki (obowiązków) nie zniechęca się zbyt szybko, gdy napotyka trudności. Dziecko wykazujące się dojrzałością motywacyjną lubi także poznawać w sposób dociekliwy otaczający je świat (zadając wiele pytań), w przeciwieństwie do dziecka niedojrzałego, które nowymi treściami interesuje się okazjonalnie i krótko.

Sześcioletek powinien wykazywać się również **zdolnością do porównywania siebie z innymi**. Zdolność ta jest podstawą kształtowania się samooceny i stanowi jeden z głównych czynników motywacyjnych w życiu człowieka.

Rodzicu, zaobserwuj: Czy Twoje dziecko:

- rano chętnie wstaje do przedszkola?
- nie chce rysować, gdy nie ma na to ochoty, lub nie robi tego, czego nie lubi?
- rozumie konieczność wykonywania zadań?
- jest wytrwale podczas wykonywania zadań, np. układanie puzzli lub rysowanie są doprowadzane do końca?
- systematycznie wywiązuje się ze swoich drobnych obowiązków domowych, np. sprząta zabawki?
- wykazuje zainteresowanie pójściem do szkoły i mówi, że chce iść do szkoły?
- wytrwale dąży do zakończenia rozpoczętego zadania (np. mimo trudności w pisaniu kończy swoje zadanie domowe; mimo niechęci, podczas ćwiczeń ruchowych stara się wykonać zadanie jak najlepiej)?
- interesuje się książką, lubi słuchać czytania przez dłuższy czas?

Rodzicu, wykonaj zadania z dzieckiem:

- Zaprosz dziecko do zabawy w szkołę. Podzielcie się rolami. Przekaż mu jak najwięcej pozytywnych informacji, nie strasz go szkołą. Zaproponuj dziecku poukładanie przyborów szkolnych w odpowiednim miejscu.

Dojrzałość zmysłowa

W pierwszej klasie dziecko będzie przyswajając treści programowe w sposób wielozmysłowy. Niezbędne okażą się więc między innymi sprawnie funkcjonujące zmysły: dotyku, węchu, smaku, słuchu i wzroku, oraz trzy podstawowe układy sensoryczne:

- dotykowy – tworzy struktury umiejscowione w skórze i na jej powierzchni, odbierające wrażenia lekkiego i głębokiego dotyku lub nacisku, wibracji, ciepła, zimna, bólu, i przesyła te informacje do mózgu;
- przedsionkowy (inaczej zmysł równowagi) – ma receptory umiejscowione w uchu wewnętrznym, reaguje na siłę grawitacji, ruch linearny i obrotowy oraz przyśpieszenie;
- proprioceptywny – to odbiór wrażeń płynących z mięśni i ścięgien; informuje mózg o położeniu ciała oraz jego części, także o tym, jakie ruchy ciało wykonuje.

Zgodnie z metodą integracji sensorycznej (za: J. Ayres), powinny one odznaczać się dobrą dojrzałością, aby dziecko nie doświadczyło kłopotów w interakcji z otoczeniem, a także z rozpoznawaniem sygnałów wysyłanych przez własny organizm. Zaangażowanie wszystkich zmysłów w procesie uczenia się umożliwi dziecku poznanie samego siebie oraz własnych potrzeb. Dziecko dowiaduje się, które doznania zmysłowe są dla niego przyjemne, które obojętne, a które bardzo przykre. Dorosły powinien zaobserwować, który zmysł jest dla dziecka najistotniejszy i chętnie wykorzystywany, a z którego dziecko korzystać nie lubi. To bardzo ważna informacja dla każdego rodzica. Nadwrażliwość lub też niewystarczająca wrażliwość zmysłowa są często przeszkodą w przystosowaniu się do warunków szkolnych oraz nabywaniu nowych umiejętności.

Rodzicu, zaobserwuj: Czy Twoje dziecko:

- toleruje dotyk podczas: mycia włosów, obcinania paznokci, ciepłej i zimnej kąpeli, trzymania za rękę, nagłego dotknięcia przez inną osobę, wkładania wełnianych rękawiczek, noszenia określonych ubrań, jedzenia potraw o różnej konsystencji, chodzenia boso, malowania rękoma, lepienia z plasteliny, trzymania przyborów do rysowania?
- lubi być w ruchu, bawić się na podwórku i placu zabaw (np. bez strachu kręcić się na karuzeli, huścić się na huśtawkach, chętnie i z umiarem biegać, skakać, wspinać się, chodzić równo po krawężniku)?
- dobrze znosi: nagły i głośny dźwięk, przebywanie w hałasie?
- potrafi skupić uwagę na wykonywanym zadaniu w hałaśliwym miejscu (np. ogląda z zainteresowaniem, bez rozpraszania się książkę podczas rozmowy dorosłych)?
- toleruje różny rodzaj światła (np. niespecjalnie przeszkadza mu jaskrawe światło słoneczne, jaskrawa lampa)?
- nie narzeka na zmęczenie oczu podczas oglądania telewizji, książek, podczas rysowania?
- nie wykazuje rozdrażnienia podczas patrzenia na jaskrawe przedmioty?
- potrafi różnicować smaki i zapachy (wie, jak pachnie i smakuje dana potrawa, większość potraw lubi jeść)?

Rodzicu, wykonaj zadania z dzieckiem:

- Przygotuj duży pojemnik z ryżem. Włóż do środka kilka przedmiotów o różnej fakturze, wielkości. Poproś dziecko, aby włożyło jedną rękę do ryżu i wyszukało dowolny przedmiot. Niech powie, czując po dotyku – co to jest za przedmiot i z czego jest wykonany? Zaobserwuj, czy dotykowa zabawa sprawia dziecku radość. A może dziecko odczuwa wyraźny dyskomfort?
- Pobaw się z dzieckiem w „Czarodziejską orkiestrę”. Wymyślcie i wykonajcie ciekawe „czarodziejskie” instrumenty perkusyjne, np. talerze z dwóch pokrywek od garnków, grzechotkę z puszki po napoju, do której wsypiecie trochę grochu, bębenek ze starego garnka, w który uderzać będziecie łyżkami, itp. Następnie uderzajcie na

zmianę w dowolnym lub ustalonym rytmie. Zaobserwuj, czy podczas Twojego głośnego grania dziecko nie zasłania uszu na znak dyskomfortu, czyli nadwrażliwości na dźwięki. A może wręcz przeciwnie – dziecko uderza bardzo mocno w instrumenty i sprawia mu to wyraźną radość, poszukuje zdecydowanych wrażeń słuchowych?

- Zaobserwuj, czy podczas wspólnego posiłku przy stole dziecko nie narzeka na smaki i zapachy.
- Skorzystaj z załącznika *Masażyk całej ręki* (*wskazówki profilaktyczno-terapeutyczne*). Zgodnie z instrukcją na karcie wykonaj z dzieckiem stymulację dotykowo-proprioceptywną, która pozwoli dziecku uwolnić napięcie mięśni rąk i przygotować rękę do pisania. Wykonuj dziecku taki masażyk 2 razy w tygodniu, zawsze przed rysowaniem lub pisaniem.

3. Jak rozpoznać, czy dziecko jest gotowe do szkoły?

Aby rozpoznać, czy dziecko osiągnęło etap gotowości szkolnej, istotne będzie umiejętne rozpoznanie i ocenienie przez rodziców możliwości rozwojowych dziecka w odniesieniu do wymagań szkolnych.

W dokonaniu oceny poziomu przygotowania dziecka do szkoły pomoże rodzicom zamieszczony poniżej kwestionariusz **Ocena rodzicielska poziomu przygotowania dziecka do szkoły**. Należy jednak pamiętać, że Kwestionariusz należy wypełniać **po wykonaniu wszystkich zadań** i wnikliwej obserwacji dziecka.

Kwestionariusz: Ocena rodzicielska poziomu przygotowania dziecka do szkoły

Dojrzałość fizyczna			
Czy Twoje dziecko:		TAK	NIE
1	wykazuje się dobrym zdrowiem		
2	potrafi rzucać piłkę do celu z odpowiednią siłą		
3	dobrze radzi sobie z czynnościami samoobsługowymi		
4	potrafi ciąć nożyczkami po zaznaczonej linii		
5	z odpowiednią siłą naciska kredkę podczas rysowania		
6	prawidłowo trzyma narzędzie do rysowania		
7	dokładnie koloruje rysunki konturowe i nie przekracza linii konturów rysunku		
8	dokładnie odtwarza (kreśli) w liniach szlaczki ze znaków literopodobnych		
Razem			

Dojrzałość umysłowa			
Czy Twoje dziecko:		TAK	NIE
9	potrafi skoncentrować się na wykonywanej aktualnie czynności i doprowadzić ją do końca, nie rozprasza się, bo jest zainteresowane rezultatem końcowym		
10	uważnie słucha, kiedy ktoś do niego mówi, i pamięta polecenia		
11	chętnie słucha czytanych mu bajek		
12	potrafi opowiedzieć o przeczytanej mu bajce		
13	dobrze orientuje się w najbliższym otoczeniu, np. wie, jak się nazywa, ile ma lat, gdzie mieszka		
14	zrozumiale się wypowiada		
15	chętnie rozmawia z innymi dziećmi		
16	dzieli słowa na sylaby (np. pa-ra-sol) i łączy sylaby w słowa		
17	dzieli słowa na głoski (np. d-o-m, s-e-r) i łączy usłyszane głoski w słowa ([m-a-k] – „mak”)		

Czy Twoje dziecko:		TAK	NIE
18	dzieli zdanie na wyrazy		
19	wskazuje rymujące się słowa, np.: maki – róże – raki		
20	potrafi porównać dwa obrazki różniące się szczegółami		
21	chętnie i sprawnie układa układanki typu puzzle i obrazki z części		
22	wskazuje podobieństwa i różnice na obrazkach, potrafi powiedzieć, czym różnią się przedmioty		
23	koloruje rysunek zgodnie ze wzorem, podając nazwy kolorów kredek, których używa (potrafi rozróżnić przynajmniej sześć kolorów)		
24	układa we właściwej kolejności obrazki tworzące historyjkę obrazkową i opowiada jej treść		
25	rozpoznaje i wskazuje takie same znaki graficzne		
26	rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: kwadrat, koło, trójkąt		
27	potrafi wskazać figury geometryczne w kompozycji przedstawionej na obrazku		
28	odróżnia kierunki lewo–prawo		
29	zna pory roku i związane z nimi zjawiska		
30	zna i stosuje liczebniki porządkowe (np. pierwszy, drugi, trzeci...)		
31	rozumie pojęcia związane z przestrzenią, np.: nad, pod, za, obok		
32	potrafi układać szeregi z obiektów (np. układa szereg od najkrótszego do najdłuższego patyczka)		
33	chętnie rozwiązuje zagadki matematyczne		
34	umie dodawać i odejmować w zakresie 10 w pamięci lub na palcach		
35	poprawnie i szybko przelicza elementy zbioru w zakresie 10 (i więcej)		
36	zna pojęcia: tyle samo, więcej, mniej		
37	potrafi sklasyfikować (posegregować – pogrupować) przedmioty wg przeznaczenia, kształtu, koloru i wielkości		
Razem			

Dojrzałość emocjonalno-społeczna

Czy Twoje dziecko:		TAK	NIE
38	umie zgodnie bawić się z innymi dziećmi		
39	potrafi respektować umowy społeczne (np. poprawnie zachowuje się w teatrze, w autobusie miejskim, podczas uroczystości rodzinnych)		
40	zazwyczaj dobrze radzi sobie z emocjami, szczególnie ze złością		
41	rozpoznaje rodzaj emocji u innych (np. wie, że jesteś smutna/smutny, i umie to nazwać)		
42	rozpoznaje rodzaj emocji u siebie (np. wie, że jest smutne i potrafi to nazwać)		
43	uzewnętrznia swoje emocje podczas gier		
Razem			

Dojrzałość motywacyjna

Czy Twoje dziecko:		TAK	NIE
44	chętnie rano wstaje do przedszkola		
45	rozumie konieczność wykonywania zadań		
46	wytrwale dąży do zakończenia rozpoczętego zadania		
47	systematycznie wywiązuje się ze swoich drobnych obowiązków domowych, np. sprząta zabawki		
48	wykazuje zainteresowanie pójściem do szkoły i mówi, że chce iść do szkoły		
49	odczuwa wyraźne zadowolenie z dobrze wykonanej pracy		
Razem			

Dojrzałość zmysłowa

Czy Twoje dziecko:		TAK	NIE
50	najczęściej wykazuje dobrą tolerancję na dotyk		
51	czerpie wyraźną radość z zabaw ruchowych		
52	dobrze znosi głośne dźwięki		
53	dobrze znosi ostre światło (intensywne promienie słońca, bardzo jasne światło lampy, migające lampki)		
54	toleruje różnorodne smaki		
55	rozpoznaje wiele zapachów		
Razem			

4. Analiza i wnioski dotyczące wyników Oceny rodzicielskiej poziomu przygotowania dziecka do szkoły

Drogi Rodzicu,

Jeśli Twoje dziecko ma już 6 lat, a nadal nie opanowało większości umiejętności z powyższej listy, skontaktuj się z nauczycielem dziecka, a przede wszystkim ze specjalistą pomocy psychologiczno-pedagogicznej, na przykład pedagogiem szkolnym, terapeutą pedagogicznym w poradni lub przedszkolu (szkole). Wskazana jest bardziej szczegółowa i być może specjalistyczna analiza rozwoju psychofizycznego Twojego dziecka. Nie oznacza to, że dziecko nie może czy nie powinno pójść do szkoły, lecz z pewnością potrzebuje dodatkowego wsparcia w odniesieniu sukcesu edukacyjnego. Pamiętaj, aby zawsze mieć dobry kontakt z nauczycielem Twojego dziecka. Skorzystaj z załącznika przygotowanego dla Rodziców: **Wskazówki profilaktyczno-terapeutyczne dla dziecka 5–6-letniego wspomagające osiągnięcie gotowości szkolnej.**

Jeśli Twoje dziecko nie opanowało kilku umiejętności z powyższej listy, skorzystaj z załącznika przygotowanego dla Rodziców: **Wskazówki profilaktyczno-terapeutyczne dla dziecka 5–6-letniego wspomagające osiągnięcie gotowości szkolnej.** Niezwykle ważne jest celowe wspieranie dziecka w taki sposób, aby żaden z obszarów nie został zaniedbany czy pominięty, a proces rozwojowy przebiegał harmonijnie. Miej na względzie także to, że dziecko pracuje zawsze na wyższym poziomie, gdy czyni to z dorosłym, niż gdy jest pozostawione samemu sobie. Pamiętaj, aby zawsze mieć dobry kontakt z nauczycielem Twojego dziecka.

Jeśli Twoje dziecko opanowało wszystkie umiejętności z powyższej listy, najprawdopodobniej wykazuje pełną gotowość szkolną. Jednak dla pewności skonsultuj się z nauczycielem uczącym dziecko w przedszkolu, by sprawdzić czy wasze spostrzeżenia są podobne. Pamiętaj, aby zawsze mieć dobry kontakt z nauczycielem Twojego dziecka. Musisz wiedzieć również o tym, że dziecko może czasem oczekiwać Twojej pomocy.

5. Zamiast podsumowania:

Jakiego rodzaju wsparcia potrzebuje dziecko, aby odnieść sukces edukacyjny?

Rodzicu, czy zauważyłeś w jakich obszarach Twoje dziecko wykazuje dojrzałość, a w jakich obszarach wymaga wsparcia?

Rodzice powinni wiedzieć, że brak gotowości szkolnej u dziecka może być związany z opóźnieniami rozwoju myślenia, pamięci i uwagi. Zazwyczaj są one przyczyną wystąpienia **ogólnych trudności w uczeniu się**. W rezultacie dzieci mają trudności z opanowaniem materiału przewidzianego w programie. Może to skutkować niepowodzeniami szkolnymi. Ich konsekwencją przy braku pomocy może być narastanie lęku przed szkołą, co z czasem przeobraża się w fobię i nerwicę szkolną. Warto więc już w przedszkolu przed rozpoczęciem nauki szkolnej objąć dziecko dodatkowymi ćwiczeniami stymulującymi opóźnione sfery rozwoju (ćwiczenia powinny być wykonywane w domu i w przedszkolu). Przy systematycznej pracy opóźnienia będą ulegać wyrównaniu. Jeżeli jednak trudności obejmują wiele sfer i będą zbyt długo się utrzymywać, wskazane jest zdiagnozowanie dziecka w poradni psychologiczno-pedagogicznej i rozważenie decyzji pozostania dziecka w przedszkolu (uwaga: wobec sześciolatków do 2014 r. nie mówimy o odroczeniu obowiązku szkolnego).

Objawy nieharmonijnego rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym, które ujawniają się w formie **opóźnienia rozwoju mowy, funkcji językowych, wzrokowych**, a także pod postacią często towarzyszących **opóźnień rozwoju ruchowego oraz orientacji w schemacie ciała i przestrzeni**, są symptomami **ryzyka dysleksji**. Specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu powinny być potraktowane z całą powagą. Dziecko z ryzykiem dysleksji powinno mieć specjalnie zaplanowane zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, które usprawniają funkcje rozwijające się z opóźnieniem. Doskonałym programem edukacyjno-terapeutycznym dla dzieci z ryzykiem dysleksji jest „Ortografitti z Bratkiem” (I. Mańkowska, M. Rożyńska, 2010, 2011). Jeżeli pomimo pomocy udzielonej dziecku – w ciągu roku, do dwóch lat – nie obserwuje się istotnej poprawy, wówczas już na przełomie drugiej i trzeciej klasy można postawić wstępną diagnozę dysleksji rozwojowej. Nieudzielenie pomocy w tym okresie skutkuje obniżeniem poczucia własnej wartości, obniżeniem motywacji do nauki, chęci chodzenia do szkoły, a nawet trudnościami wychowawczymi.

Brak **dojrzałości emocjonalnej i społecznej** również będzie czynnikiem zakłócającym lub nawet **uniemożliwiającym** proces edukacji. Dziecko, które ma trudności z włączeniem się do pracy grupowej i nie potrafi odseparować się od rodziców, z trudem będzie adaptowało się do wymagań szkolnych. Konsekwencją braku dojrzałości emocjonalnej są

pojawiające się komunikaty od dziecka: „nie lubię szkoły”, „nie chcę chodzić do szkoły”, „w szkole jest nudno”. Niechęć dziecka do szkoły może utrwać się i w konsekwencji dziecko może stosować „ucieczkę w chorobę” przed wyjściem do szkoły (ból brzucha, głowy, mdłości). Często objawem będzie albo wycofanie, albo przeciwnie – nadmierne pobudzenie.

Należy wiedzieć, że ciągłe niepowodzenia wywołują stan napięcia psychicznego, które może być rozładowywane przez okazywanie złości, a nawet poprzez **agresję** (kopanie, bicie innych, niszczenie rzeczy, przeklinanie). Dlatego przed rozpoczęciem nauki korzystna będzie konsultacja z psychologiem lub terapia psychologiczna zmierzająca do niwelowania problemów emocjonalnych dziecka.

Podsumowując:

- Niezwykle ważne jest, by na etapie edukacji przedszkolnej, w przedszkolu oraz w domu określać poziom gotowości szkolnej, aby dowiedzieć się, jakie umiejętności wchodzące w skład gotowości szkolnej dziecko już osiągnęło, a nad czym powinno się z nim jeszcze popracować.
- Jeżeli dziecko pod koniec roku szkolnego nie opanowało wielu spośród umiejętności koniecznych do rozpoczęcia nauki w klasie pierwszej, korzystniejsze dla niego będzie pozostanie w przedszkolu na kolejny rok (wobec sześciolatków do 2014 r. nie mówimy o odroczeniu obowiązku szkolnego), w trakcie którego powinna prowadzona być intensywna praca stymulująca i korekcyjno-kompensacyjna nad opóźnionymi sferami jego rozwoju, by zapobiec przyszłym niepowodzeniom szkolnym.

6. Porady dla odpowiedzialnych rodziców

1. Zaplanuj wspólnie z dzieckiem zajęcia ruchowe. Mogą to być: chodzenie i wspinanie się po schodach, taniec, kręcenie na obrotowym krześle, podskoki na dużych piłkach. Takie zajęcia, które będą poprzedzały aktywność związaną z większym wysiłkiem umysłowym, pomogą dziecku w przygotowaniu układów sensorycznych, lepszej koncentracji i wyciszeniu.
2. Odwiedź szkołę wspólnie z dzieckiem dużo wcześniej, jeszcze przed rozpoczęciem roku szkolnego, aby poczuło się swobodnie. Szkoła powinna kojarzyć się dziecku z przyjaznym miejscem i jego nowym obowiązkiem.
3. Stwarzaj dziecku warunki do rozwoju umiejętności radzenia sobie z emocjami własnymi i innych.
4. Skonsultuj ze specjalistami stan zdrowia swojego dziecka oraz sprawność jego zmysłów.
5. Nastaw siebie i swoje dziecko pozytywnie do szkoły. Nie podważaj autorytetu nauczycieli, nie wypowiadaj się negatywnie o szkole w obecności dziecka.
6. Chwal i doceniaj nawet najdrobniejsze osiągnięcia dziecka. Wykazuj uznanie dla jego wysiłku, jaki wkłada w pracę.
7. Bądź konsekwentny i sprawiedliwy w rozstrzyganiu sporów z dzieckiem. Próbuj zrozumieć punkt widzenia dziecka. Pomocne może okazać się wyobrażenie sobie siebie na miejscu dziecka i zadanie sobie pytania: *Jak postąpiłbym na jego miejscu, będąc dzieckiem?*
8. Towarzysz dziecku w jego rozwoju. Pozwalaj mu na rozsądną swobodę i ukierunkowuj jego wybory, uzasadniając dlaczego coś jest dobre a coś nie.
9. Mądrze wspieraj rozwój dziecka, poszukując dziecięcych zainteresowań, które mogą stać się podstawą bezpiecznego i ciekawego rozwoju. Pamiętaj, że nie wolno obarczać dziecka długimi ćwiczeniami, treningami fizycznymi, umysłowymi czy emocjonalnymi oraz nadmiernymi obowiązkami. Przebudźcowanie może stać się źródłem niepokoju i frustracji oraz blokować rozwój dziecka.
10. Bądź w dobrym kontakcie ze szkołą (wychowawcą i specjalistami szkolnymi), aby dziecko czuło Twoją obecność. Nie nadużywaj jednak własnego wpływu na osiągnięcia szkolne dziecka, bo dziecko może poczuć się zwolnione z odpowiedzialności za własny rozwój.

Zalecana literatura***Dla Rodziców dzieci w wieku przedszkolnym, jeśli chcą wiedzieć nieco więcej...***

- Bogdanowicz M., *Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie*, Gdańsk 2003, 2005
- Bogdanowicz M., *Ryzyko dysleksji, dysortografii i dysgrafii. Skala ryzyka dysleksji wraz z normami dla klas I i II*, Gdańsk 2011
- Bogdanowicz M., Adryjanek A., Rożyńska M., *Uczeń z dysleksją w domu*, Gdynia 2007
- Faber A., Mazlish E., *Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały. Jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły*, Poznań 1993
- Gordon T., *Wychowanie bez porażek*, Warszawa 1998
- Gruszczyk-Kolczyńska E., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki. Przyczyny, diagnoza, zajęcia korekcyjno-wyrównawcze*, Warszawa 2006
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka. Książka dla rodziców i nauczycieli*, Warszawa 2007
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie dzieci w rozwoju do skupiania uwagi i zapamiętywania. Uwarunkowania psychologiczne i pedagogiczne, programy i metodyka*, Warszawa 2005
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie rozwoju umysłowego czterolatków i pięciolatków. Książka dla rodziców, terapeutów i nauczycieli przedszkola*, Warszawa 2004
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie rozwoju umysłowego czterolatków i pięciolatków. Pakiet pomocy*, Warszawa 2004
- Spock B., *Rodzicom o dzieciach*, Poznań 1998

Dla dziecka i Rodzica – aby wspólne czytanie było tak oczywiste jak mycie zębów...

- Bogdanowicz M., *Przytulanki, czyli wierszyki na dziecięce masażyki*, Gdańsk 2008
- Bogdanowicz M., *W co się bawić z dziećmi. Piosenki i zabawy wspomagające rozwój dziecka*, Gdańsk 2000
- Bogdanowicz M., Rożyńska M., *Lewa ręka rysuje i pisze*, Gdańsk 2003
- Mańkowska I., Rożyńska M., *Księga bajek terapeutycznych*, z serii „ORTOGRAFFITI z Bratkiem”, Gdynia 2010, 2011
- Molicka M., *Bajki terapeutyczne dla dzieci*, Poznań 1999
- M. von Vogel, *Czy czujesz lekki powiew wiatru? Opowiadania i zabawy, które podobają się dzieciom i uwrażliwiają zmysły*, Kielce 2006

Bibliografia

- Bogdanowicz M., *Model diagnozowania dysleksji rozwojowej*, Biuletyn Polskiego Towarzystwa Dysleksji, numer sygnałny 2008, s. 7–12
- Bogdanowicz M., *Psychologia kliniczna dziecka w wieku przedszkolnym*, Warszawa 1991
- Bogdanowicz M., *Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie*, Gdańsk 2003, 2005
- Bogdanowicz M., *Ryzyko dysleksji, dysortografii i dysgrafii. Skala ryzyka dysleksji wraz z normami dla klas I i II*, Gdańsk 2011
- Bogdanowicz M., Adryjanek A., Rożyńska M., *Uczeń z dysleksją w domu. Poradnik nie tylko dla rodziców*, Gdynia 2007
- Bogdanowicz M., Bućko M., Czabaj R., *Modelowy system profilaktyki i pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom z dysleksją*, Gdynia 2007
- Bogdanowicz M., Kalka D., Sajwicz-Radtke U., Sajwicz-Radtke M. B., *Bateria metod oceny rozwoju psychofizycznego dzieci pięcioletnich i sześcioletnich – wersja skrócona. Bateria -5/6S*, Gdańsk 2011
- Brejnak W., *Kilka przykazań przed – szkolnych, czyli jak dzieckiem rządzić, by mu krzywdy nie wyrządzić*, „Życie Szkoły”, nr 7 lipiec/sierpień 2009
- Czabaj R., Mańkowska I., Rożyńska M., Tryzno E., *Gotowość szkolna. Zestaw ćwiczeń do wspomagania procesu diagnozy gotowości szkolnej oraz stymulacji funkcji percepcyjno-motorycznych i umiejętności matematycznych*, Gdańsk 2009
- Chomczyńska-Miliszkievicz M., Pankowska D., *Polubić szkołę*, Warszawa 1995
- Cieszyńska J., Korendo M., *Wczesna interwencja terapeutyczna*, Kraków 2008
- Domagała J., Kuban W., Nowicka M., *Życ w zgodzie. Zabawy zapobiegające agresji*, Toruń 2006
- Dryden G., Vos J., *Rewolucja w uczeniu*, Poznań 2000
- Emmons P. G., Anderson L. M., *Dzieci z zaburzeniami integracji sensorycznej*, Warszawa 2007
- Erkert A., *Zabawy rozwijające zmysły*, Kielce 2002
- Goc J., *Kiedy dziecko jest gotowe do szkoły?*, w: *Bliżej Przedszkola*, nr 1.124 /2012

- Gruszczyk-Kolczyńska E., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki. Przyczyny, diagnoza, zajęcia korekcyjno-wyrównawcze*, Warszawa 2006
- Hurlock E., *Rozwój dziecka*, Warszawa 1985
- Janiszewska B., *Ocena dojrzałości szkolnej*, Warszawa 2006
- Karaskova V., *Zabawy ruchowe*, Gdańsk 2007
- Klimkowski M., Herzyk A. (red.), *Neuropsychologia kliniczna*, Lublin 1994
- Koźmińska I., Olszewska E., *Z dzieckiem w świat wartości*, Warszawa 2007
- Koźniewska E. (red.), *Skala Gotowości Szkolnej*, Warszawa 2006
- Kramarczyk E., *Bajki szczególnie, bajki terapeutyczne*, „Życie Szkoły”, nr 10/2007
- Krasiejko I., *Dziecko z zaburzeniami SI*, „Problemy Opiekunco-Wychowawcze”, III 2008
- Maas V. F., *Integracja sensoryczna a neuronauka od narodzin do starości*, Warszawa 2007
- Maas V. F., *Uczenie się przez zmysły*, Warszawa 1998
- Mańkowska I., Rożyńska M., *Program „Ortografii z Bratkiem”*, Gdynia 2010, 2011
- Maurer A. (red.), *Zabawy rymami. Kształtowanie świadomości fonologicznej u dzieci przedszkolnych. Ćwiczenia ułatwiające opanowanie sztuki czytania i pisanie*, Kraków 1997
- Molicka M., *Bajka terapeutyczna*, „Remedium. Profilaktyka i promocja zdrowego stylu życia”, nr 7–8, 2002
- Molicka M., *Bajki terapeutyczne jako metoda obniżania lęku u dzieci hospitalizowanych*, Leszno 1997
- Moroz H., *Rozwijanie pojęć matematycznych u dzieci w wieku przedszkolnym*, Warszawa 1982
- Niemczal R. (red.), *Emocje na wodzy*, Poznań 2002
- Oszwa U., *Zaburzenia rozwoju umiejętności arytmetycznych – problem diagnozy i terapii*, Kraków 2005
- Pankowska K., *Edukacja przez dramę*, Warszawa 1997
- Piaget J., *Studia z psychologii dziecka*, Warszawa 1966
- Piaget J., Inhelder B., *Psychologia dziecka*, Wrocław 1993
- Przetacznik-Gierowska M., Tyszkowa M., *Psychologia rozwoju człowieka*, Warszawa 2006
- Przyrowski Z., *Terror zmysłów*, Biuletyn Informacyjny Oddz. Warszawskiego, nr 27/2004
- Skowrońska A., *Dojrzałość emocjonalna dzieci sześciolletnich do podjęcia nauki*, „Życie Szkoły”, nr 7 lipiec/sierpień 2009
- Spionek H., *Zaburzenia rozwoju uczniów a niepowodzenia szkolne*, Warszawa 1973
- Wilgocka- Okoń B., *Gotowość szkolna dzieci sześciolletnich*, Warszawa 2003
- Wygotski L. S., *Myślenie i mowa*, Warszawa 1989
- Żebrowska M. (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Warszawa 1979
- Podstawa programowa, w: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2009 r., nr 4, poz. 17)